

MÔI TRƯỜNG HOẠT ĐỘNG VÀ KHẢ NĂNG SÁNG TẠO CỦA TRẺ MẦM NON

ThS. NGUYỄN THỊ MỸ HẠNH*

Ở Việt Nam, vấn đề môi trường giáo dục ngày càng được quan tâm hơn, chú trọng hơn trong mối quan hệ giữa người học với người dạy nhằm phát huy tính tích cực sáng tạo của người học. Điều này được thể hiện ở trào lưu đổi mới phương pháp giáo dục ở các cấp học.

Ngành học mầm non đang thực hiện chương trình đổi mới toàn diện về nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức hoạt động sư phạm sao cho có thể phát huy tối đa năng lực sáng tạo của trẻ. Bởi vậy, việc xây dựng môi trường giáo dục lành mạnh, trong sáng là rất quan trọng.

1. Các yếu tố ảnh hưởng đến khả năng sáng tạo của trẻ mầm non (TMN)

Có nhiều ý kiến khác nhau về môi trường giáo dục nhằm phát triển tính sáng tạo cho trẻ. Có quan điểm cho rằng yếu tố gen (*yếu tố tự nhiên*) là quyết định, có quan điểm nhấn mạnh phương pháp sư phạm; ngược lại, có quan điểm cho rằng môi trường giáo dục, gồm môi trường vật chất (*ánh sáng, không khí, sắc màu...*) và môi trường tâm lý (*thái độ, tình cảm...*) quyết định khả năng sáng tạo ở trẻ.

Môi trường cho trẻ hoạt động sáng tạo là nơi có các nguồn thông tin phong phú, khuyến khích tính độc lập và hoạt động tích cực sáng tạo ở trẻ. Có nhiều yếu tố cấu thành và ảnh hưởng trực tiếp đến môi trường hoạt động sáng tạo của trẻ như:

1) Gia đình: Đây là môi trường xã hội đầu tiên đối với trẻ. Nếu như bầu không khí trong gia đình đầm ấm, thân thiện sẽ giúp trẻ phát triển hoàn thiện, ngược lại, bầu không khí trong gia đình lạnh lẽo, thiếu chuẩn mực, lộn xộn có thể làm thui chột khả năng sáng tạo ở trẻ. Khi đúc kết kinh nghiệm giáo dục từ những đứa trẻ phát triển tốt, các nhà nghiên cứu cho rằng, đa số chúng được sống trong sự quan tâm lẫn nhau của các thành viên trong gia đình; tuy nhiên, nếu sự quan tâm ấy quá mức sẽ không giúp trẻ phát huy được tính sáng tạo. Các thành viên trong gia đình bên cạnh sự quan tâm phải luôn kèm theo yêu cầu cao, đặt ra các thử thách để trẻ vượt qua. Mỗi lần vượt qua được những thử thách là mỗi lần trẻ phát huy được tối đa khả năng sáng tạo của mình. Trong gia đình nếu có sự căng bức, áp đặt về tôn giáo, quan niệm sống hay tạo ra những áp lực, stress cho trẻ cũng làm hạn chế khả

năng sáng tạo ở trẻ. Do vậy, khi tổ chức hoạt động cho trẻ người lớn nên: - Đặt ra những vấn đề khiến trẻ phải suy nghĩ để nâng cao khả năng hiểu biết; - Mở rộng tầm nhìn, tăng vốn biểu tượng về sự vật hiện tượng cho trẻ; - Nên tổ chức những hoạt động chung cho cả gia đình giúp trẻ tự tin hơn, qua đó, trẻ thấy mình có thể giải quyết được vấn đề nào đó; - Luôn kích thích sự nhiệt tình trong công việc ở trẻ; - Biết cách nâng cao khả năng quan sát và sự tự tiếp nhận thông tin của trẻ; - Thỉnh thoảng GV và phụ huynh nên yêu cầu trẻ hoạt động trái với thông lệ bình thường, điều này sẽ làm tăng khả năng thích ứng ở trẻ; - Nên kích thích và hình thành hứng thú của trẻ với nhiều lĩnh vực khác nhau để bổ sung sự hiểu biết, hứng thú cho sự sáng tạo ở trẻ.

2) Nhà trường

- *Môi trường trong lớp* là môi trường do GV và trẻ trong lớp xây dựng như: + Bàn ghế, các giá, tủ, đồ dùng, đồ chơi, và các bảng biểu phục vụ cho việc chăm sóc giáo dục trẻ, đa dạng, phong phú về màu sắc, kích thước hay có sự cách điệu; + Các góc hoạt động: là khu vực riêng biệt trong lớp, nơi trẻ có thể tự làm việc một mình hoặc nhóm nhỏ theo hứng thú và nhu cầu riêng để xem xét, tìm hiểu khám phá cái mới, hoạt động với đồ vật và rèn luyện các kĩ năng.

Để góc hoạt động thực sự có hiệu quả, giúp trẻ tự khám phá và phát triển, GV cần xây dựng góc hoạt động sao cho: - Vị trí góc thuận tiện cho trẻ hoạt động, góc yên tĩnh xa góc ồn ào; - Có chỗ hoạt động chung và chỗ hoạt động cá nhân, các góc nên có khoảng cách với nhau hợp lý để đảm bảo an toàn và vận động cho trẻ; - Thay đổi vị trí hoặc sắp xếp lại các góc sau mỗi chủ đề để tạo cảm giác mới lạ kích thích hứng thú của trẻ; - Đặt tên các góc đơn giản, dễ hiểu và phù hợp với nội dung của chủ đề; - Đồ dùng, đồ chơi phải phù hợp với mức độ phát triển của trẻ, và đặc điểm, điều kiện của địa phương; - Trang trí các góc cần linh hoạt, hấp dẫn, thay đổi theo nội dung chủ đề. Có thể dùng sản phẩm của trẻ, sản phẩm thủ công, mỹ nghệ của địa phương...

Ngoài ra, để giúp trẻ được chơi tích cực, sáng tạo, nghĩ ra nhiều cách chơi trong các góc hoạt động, GV

* Khoa Giáo dục mầm non - Trường Cao đẳng Hải Dương

cũng cần biết cách tổ chức cho trẻ hoạt động và quản lí tốt quá trình chơi của trẻ trong các góc.

- **Môi trường ngoài lớp:** là tất cả những gì diễn ra bên ngoài lớp học; môi trường này rất phong phú và hấp dẫn trẻ, nếu biết khai thác GV sẽ giúp trẻ phát triển được nhiều mặt. Môi trường ngoài lớp gồm có: + Khuôn viên nhà trường/lớp, gồm các phòng chức năng, các nhóm lớp, sân trường và các trang thiết bị đồ chơi ngoài trời, khu vui chơi với cát, nước, cổng trường, hàng rào, vườn hoa, vườn cây, luống rau và các con vật... Những khu vực này cần đẹp, hấp dẫn trẻ, tiện lợi trong sử dụng; + Môi trường ngoài khuôn viên nhà trường/lớp như con đường, kênh nước, ao, hồ, trạm xá, chợ, cánh đồng lúa...

2. Một số đề xuất trong việc tạo môi trường nhằm phát huy khả năng sáng tạo của TMN

- Hãy tạo cho trẻ môi trường với thật nhiều vật liệu để vẽ, làm thủ công, các loại nhạc cụ, hay bất cứ đồ chơi gì mà trẻ có thể khám phá, tìm hiểu, nghiên cứu, thử nghiệm.

- Luôn tạo bầu không khí thuận lợi và tâm lí cho trẻ hoạt động sáng tạo.

- Dành nhiều thời gian cho trẻ hoạt động sáng tạo, tuyệt đối không nên ép buộc hay thúc giục trẻ. Sự sáng tạo không bao giờ xuất hiện ngay lập tức trong một hoạt động nào đấy, trẻ cần có thời gian "nung nấu" một ý tưởng nào đó trước khi nó định thử.

- Người lớn cần biết cách khơi gợi, kích thích sự sáng tạo ở trẻ như luôn biết cách khen ngợi, tạo ra sự tin tưởng và có phần thưởng kịp thời với những thành tựu sáng tạo của trẻ. Nếu trẻ thấy chúng không tạo được ấn tượng gì với người khác, chúng sẽ khó tiếp tục theo đuổi những hoạt động dạng này. Bởi vậy, GV nên tỏ ra hào hứng, nhiệt tình tham gia vào giao tiếp với trẻ khi chúng khoe 1 mẫu sáng tạo mới. Sự cổ vũ của bạn bè, người thân, cô giáo bao giờ cũng rất đáng giá.

- Hãy trưng bày sản phẩm của trẻ, cho trẻ thể hiện bất cứ khi nào có thể điều đó làm tăng thêm hứng thú độc đáo ở mỗi trẻ.

- GV không cần bắt buộc trẻ liên tục vẽ, viết, hát, nhảy múa suốt ngày. Chỉ cần sắp xếp sao cho trẻ có thời gian dành cho những việc này thường xuyên và đều đặn. Ví dụ, có thể hai lần trong tuần hoặc vào cuối tuần, và mỗi lần trẻ có từ 5 - 10 phút để sáng tạo, tức là trẻ được hoàn thành theo ý mình.

- Trẻ có thể có những đề nghị ngộ nghĩnh. Hãy cân nhắc kĩ phản ứng của mình và giữ bình tĩnh, tế nhị để trong tương lai trẻ còn tiếp tục chia sẻ về những ý tưởng mà người lớn có thể cho là kì cục.

- Hãy chăm chú theo dõi năng lực sáng tạo bẩm sinh của trẻ, cần quan sát và hướng vào các hoạt động thích hợp với nó để phát triển sở trường của từng trẻ.

- Nếu chỉ có năng lực sáng tạo thôi thì chưa đủ, trẻ cần có cả những hứng thú để sáng tạo ra một cái gì đó. Cố ép trẻ vào các hoạt động mang tính sáng tạo ngược lại sẽ phản tác dụng.

- Luôn là bạn đồng hành của trẻ. Hãy biết tham gia sáng tạo cùng trẻ như ngồi vẽ bên cạnh trẻ, cùng chơi nhạc hay hát với trẻ, và tỏ ra hào hứng với các hoạt động của chúng.

- Tạo cơ hội cho trẻ tự lựa chọn trò chơi của mình, những cơ hội như vậy cho phép trẻ phát triển những ý tưởng mới, tránh được những hạn chế từ phía người lớn. Các hoạt động sáng tạo có tổ chức khác (vẽ, nặn, xây dựng...) ít nhiều có định hướng sự thể hiện sáng tạo, còn chơi tự do thì không, trẻ hoàn toàn có thể cho trí tưởng tượng của mình bay bổng.

3. Môi trường hoạt động có vai trò và ý nghĩa rất lớn đối với quá trình phát triển khả năng sáng tạo của trẻ. Người lớn và giáo viên nếu có sự quan tâm đúng mức, biết tổ chức, khai thác môi trường hoạt động phù hợp với sở thích cũng như khả năng của từng trẻ sẽ kích thích được những sáng tạo tiềm tàng của trẻ trong các hoạt động. Hình thành khả năng sáng tạo của trẻ trong hoạt động cũng chính là một năng lực cần bồi dưỡng cho trẻ để thực hiện mục tiêu giáo dục mầm non trong giai đoạn hiện nay và trong tương lai. □

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Thị Thu Hiền. **Phát triển và tổ chức thực hiện chương trình giáo dục mầm non.** NXB Giáo dục Việt Nam, H. 2009.
2. Nguyễn Văn Huyền. **Văn hoá thẩm mỹ và sự phát triển con người Việt Nam trong thế kỉ mới.** NXB Văn hoá - Thông tin, H. 2001.
3. Michael Michalko. **Đột phá sức sáng tạo - Bí mật những thiên tài sáng tạo.** NXB Tri thức, H. 2007.
4. Lê Thanh Thuý. "**Những điều kiện nhằm nâng cao khả năng sáng tạo trong hoạt động tạo hình của trẻ mẫu giáo**". Đề tài nghiên cứu khoa học cấp trường, Trường Đại học sư phạm Hà Nội, 1997.
5. Vugôtski.L.X. **Trí tưởng tượng sáng tạo ở tuổi thiếu nhi.** NXB Phụ nữ, H. 1995.

SUMMARY

In the current era of high technical and scientific development, educating children is required to not only focus on their mortality, wisdom, physical health, aesthetics but specially on the formation and fosterage of their emotions, qualities, capacity and creativity in labor. The environment in which education activities are organized has a great influence on pre-school children' creative ability. What elements does that environment consist of? This paper mentions the environmental elements which influence the creative ability and gives some solutions to improve pre-school children's activeness and creative ability.